

PENEMPATAN SEMULA SETINGGAN DI JOHOR BAHRU: SEBELUM DAN SELEPAS BERPINDAH

Nurizan Yahaya

Anita Abdul Rahman

The objective of the study was to examine the changes in physical and socio-economic aspects of households who were involved in squatter resettlement programme in Bukit Chagar, Johor Baru, Johor. In this programme, families were moved from squatter areas to high rise low cost flat in the city. This study emphasized on changes in physical environment, occupation, income, family expenditure, children education, neighbourliness and transportation after moving to the city centre. It also identified the level of housing satisfaction experienced by the respondents. Sixty Malay households were randomly selected using simple random sampling technique for this study. Data were collected by interviews and observation based on questionnaires. Data analysis showed an increment in family budget and housing expenditure after moving into the flat. The result also showed that life before and after moving into the flat was about the same in the aspects of employment, income stability, employment appropriateness, family's health, neighbourliness and children's education. A low satisfaction level was experienced by the respondents after the resettlement for housing unit, family relationship, employment, income stability and sufficiency of family income. However, a high satisfaction level was experienced for neighbourliness and transportation. In general, it indicates that most of the households experienced a moderate satisfaction with their present houses. It shows that there are some aspects of the housing system which are not satisfactory to the households concerned. These factors should be taken into account in future squatter resettlement programmes.

PENGENALAN

Perumahan atau tempat berlindung adalah sebahagian daripada keperluan asasi manusia dan ia perlu dibekalkan untuk memastikan individu dan keluarga dapat hidup dengan sihat dan selesa. Sejak tahun 70-an, masalah perumahan telah menjadi semakin rumit di Malaysia berikutan dengan pertambahan penduduk bandar yang pesat seiring dengan pertambahan penduduk semula jadi. Menurut Banci Penduduk adalah dianggarkan pada tahun 1991, 51% penduduk di Malaysia tinggal di kawasan bandar. Permintaan terhadap perumahan yang tinggi menyebabkan harga rumah semakin meningkat dan dianggarkan hampir 75.0% penduduk bandar yang berpendapatan rendah iaitu kurang dari RM750.00 sebulan tidak mampu memiliki rumah sendiri (Laporan Majlis Perundingan Ekonomi Negara, 1991). Ramai pengkaji (Edwards, 1995; Rakodi, 1995 dan Smith, 1995;) menunjukkan pertambahan penduduk yang tidak diikuti dengan pembangunan kawasan perumahan yang dirancang serta kadar sewa yang tinggi telah menyebabkan terdapatnya kawasan setinggan dan kawasan sesak. Berbagai kajian terdahulu mendapati majoriti setinggan sememangnya tidak berdaya membeli atau menyewa rumah murah yang dibina oleh kerajaan atau swasta kerana status sosio-ekonomi yang rendah dari segi pendidikan, pekerjaan dan pendapatan di mana mereka terlibat sebagai pekerja tidak mahir ataupun separuh mahir (Fong, 1984; Nurizan, 1991). Dalam konteks kehidupan di bandar sekiranya mereka tidak mampu menampung perbelanjaan keluarga maka untuk memiliki atau menyewa sebuah rumah yang sempurna adalah sukar. Oleh sebab itu sebahagian daripada mereka tiada pilihan lain dan terpaksa menduduki kawasan perumahan setinggan (Pelan Struktur Kuala Lumpur, 1988).

Anggapan bahawa bandar melambangkan pembangunan dan kehidupan yang lebih baik kepada penghuninya juga menjadi tarikan utama kepada penduduk desa berhijrah ke bandar. Kebanyakan mereka berhijrah kerana berhasrat untuk mendapatkan pekerjaan dan tempat tinggal yang sempurna. Oleh itu mereka melibatkan diri sebagai pekerja tidak mahir dengan pendapatan permulaan kurang daripada RM500.00 sebulan di mana jumlah ini tidak dapat memberikan taraf hidup yang memuaskan. Berdasarkan kepada pendapatan yang rendah ini maka timbul masalah untuk mendapatkan tempat tinggal yang selesa dan akibatnya wujudlah

masyarakat setinggan yang mendiami rumah-rumah tanpa kebenaran di kawasan pinggir bandar dalam keadaan serba kekurangan terutama daripada segi kemudahan asas. Oleh kerana masalah perumahan untuk mereka yang berpendapatan rendah dan miskin adalah terdesak dan tidak mendapat perhatian pihak berkaitan maka petempatan di kawasan itu diterima menjadi sebahagian cara hidup di bandar (Pelan Struktur DBKL, 1988). Permasalahan setinggan ini telah mendorong kerajaan merancang dan melaksanakan rancangan penempatan semula setinggan bertujuan untuk memperbaiki dan meningkatkan lagi taraf kawasan setinggan (Rancangan Malaysia Keenam, 1991). Namun begitu, menurut Sulong (1984), jika penghuni setinggan dipindahkan secara paksa maka ianya akan memberi kesan kepada keluarga, pekerjaan, jarak daripada tempat kerja dan juga perbelanjaan keluarga. Didapati perubahan tempat tinggal ini juga membawa perubahan kepada cara kehidupan keluarga terutama dari segi bentuk rumah. Ini disebabkan rumah terdahulu berbentuk tradisional dan apabila berpindah berubah kepada konsep rumah kebaratan atau moden. Situasi ini memberi kesan negatif kepada keluarga setinggan terutama golongan yang miskin di mana mereka perlu membuat penyesuaian diri dengan keadaan petempatan baru tersebut.

Kajian ini cuba mengenalpasti perubahan fizikal dan sosio-ekonomi serta kepuasan perumahan yang dialami oleh keluarga ekoran dari program penempatan semula setinggan ke rumah pangsa. Ini kerana program penempatan semula memaksa keluarga setinggan menghadapi corak kehidupan baru. Di samping itu, perbelanjaan untuk perumahan akan bertambah tinggi dan keadaan ini menjejaskan perbelanjaan utama yang lain terutamanya untuk makanan, kesihatan dan pendidikan. Sedangkan kualiti kehidupan sepatutnya menjadi lebih baik dan bukannya menurun apabila ditempatkan semula di kawasan baru. Secara tidak langsung maklumat ini dapat menunjukkan sama ada kumpulan sasaran yang terlibat dengan program penempatan semula ini mendapat kebaikan daripada program yang ditujukan kepada mereka.

METODOLOGI

Data kajian ini diperolehi berdasarkan temubual secara rawak mudah pada awal bulan November dan Disember 1992 dengan 60 ketua

isirumah bekas setinggan yang dipindah dari Kampung Setulang Laut dan beberapa kawasan setinggan di sekitar Johor Bahru ke rumah pangsa Bukit Cagar, Johor Baru. Terdapat empat buah blok rumah pangsa setinggi 16 tingkat dengan 1606 unit rumah di lokasi tersebut. Kawasan perumahan ini dilengkapi dengan kemudahan asas dan sosial seperti surau, dewan, padang permainan, tadika KEMAS dan tempat letak kenderaan. Seramai 88%

isirumah yang dikaji berasal dari kawasan desa seperti Segamat, Labis, Mersing, Caah serta Yong Peng dan isirumah yang lain berasal dari negeri lain. Kebanyakan responden berhijrah ke Johor Bahru bertujuan untuk mencari pekerjaan dan mengikut keluarga. Purata masa menetap di kawasan setinggan adalah selama 19.3 tahun manakala menetap di rumah pangsa selama 7 tahun.

HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Ahli isirumah setinggan yang dimaksudkan dalam kajian ini ialah pasangan suami isteri serta anak-anak dan individu lain yang mempunyai perhubungan persaudaraan atau tidak yang tinggal di dalam sesuatu unit rumah. Jumlah bilangan anak responden yang tinggal bersama di dalam kajian adalah 243 orang di mana 182 orang masih di peringkat persekolahan, 19 orang telah bekerja, 8 orang menganggur dan 34 orang belum bersekolah. Semua anak responden masih di bawah tanggungan keluarga. Julat bilangan anak ialah dari 2 orang hingga 7 orang dengan purata seramai 2.8 orang. Hasil kajian ini menunjukkan tiada perbezaan yang ketara dari segi saiz isirumah sebelum dan selepas berpindah. Lebih daripada separuh isirumah iaitu 35 buah mempunyai ahli isirumah di antara 5 hingga 6 orang, diikuti 17 isirumah yang mempunyai ahli di antara 7 hingga 8 orang. Purata bilangan ahli isirumah sebelum berpindah ialah seramai 6.3 orang dan selepas berpindah adalah seramai 6 orang. Ini disebabkan oleh sanak-saudara yang tinggal bersama semasa di kawasan setinggan tidak ikut berpindah ke rumah pangsa apabila menyedari akan saiz rumah pangsa yang lebih kecil. Daripada segi umur suami, didapati julat umur suami adalah di antara 27 hingga 58 tahun dengan purata 40 tahun. Manakala julat umur isteri adalah di antara 24 hingga 48 tahun dengan purata 36 tahun. Sementara itu, umur anak pertama berada dalam kategori peringkat sekolah menengah rendah iaitu

berumur di antara 13 hingga 15 tahun lebih ramai (21 orang atau 35.0%). Taburan umur anak bongsu pula menunjukkan anak-anak dalam kategori umur 4 hingga 6 tahun adalah terbesar (28 orang atau 46%), diikuti oleh anak-anak dalam kategori umur 7 hingga 12 tahun (26 orang atau 43.3%) dengan purata umur anak bongsu ialah 7 tahun.

Daripada segi taraf pendidikan, hasil kajian menunjukkan 30.0% daripada suami dan 13.3% isteri mendapat kelulusan tertinggi sehingga tingkatan 5 (Sijil Pelajaran Malaysia, SPM). Ini diikuti dengan tingkatan 3 (Sijil Rendah Pelajaran, SRP) iaitu 38.3% bagi suami dan 41.7% bagi isteri. Di samping itu, terdapat 31.7% suami dan 35.0% isteri mempunyai pendidikan setakat sekolah rendah, malahan 10.0% isteri tidak pernah bersekolah. Taraf pendidikan suami secara tidak langsung mempengaruhi taraf dan jenis pekerjaan suami. Hasil kajian menunjukkan suami yang mempunyai tahap pendidikan sekolah rendah dan berkelulusan SRP kebanyakannya bekerja sebagai buruh (20.0%), pekerja kilang (20.0%) dan bekerja sendiri (10.0%). Manakalan suami yang mempunyai tahap pendidikan tingkatan 5 melibatkan diri dalam bidang perkhidmatan seperti kerani, pekerja am dan pemandu (50.0%). Hasil kajian menunjukkan tiada perubahan yang berlaku daripada aspek pekerjaan tetap dan sampingan suami sebelum dan selepas berpindah. Begitu juga dengan bilangan isteri yang bekerja tetap adalah sama sebelum dan selepas berpindah iaitu 9 orang (15.0%). Tetapi bilangan isteri yang bekerja sampingan telah berkurangan di mana bilangan isteri yang tidak bekerja telah meningkat dari 45.0% kepada 63.3% selepas berpindah. Keadaan ini disebabkan oleh persekitaran baru setelah berpindah yang mana kerja yang pernah dilakukan seperti menjual kuih-muih (18.3%), upah menjaga anak (6.7%) dan menjahit (11.7%) tidak dapat diteruskan lagi. Oleh kerana pekerjaan tetap suami tidak banyak berubah, pendapatannya juga tidak banyak berubah. Hanya berlaku sedikit pertambahan kepada purata pendapatan tetap suami iaitu daripada RM593 sebelum kepada RM606 selepas berpindah. Purata pendapatan tetap isteri pula telah berkurangan dari RM22 sebulan kepada RM21 sebulan dan ini berkait rapat dengan peratus bilangan isteri yang tidak bekerja setelah berpindah.

PERBELANJAAN KELUARGA

Perbelanjaan keluarga di dalam kajian ini merangkumi item-item untuk makanan, pakaian, perumahan, pengangkutan, perubatan, simpanan, pelajaran, bahan bacaan, rekreasi dan sumbangan kepada ibubapa. Secara keseluruhannya purata perbelanjaan bulanan keluarga sebelum dan selepas berpindah bagi setiap item dapat dilihat dalam Jadual 1.

JADUAL 1 : TABURAN PURATA PERBELANJAAN BULANAN KELUARGA SEBELUM DAN SELEPAS BERPINDAH

Bil.	Perbelanjaan bulanan	Sebelum (RM)	Selepas (RM)
1.	Makanan:	233.00	251.00
	di rumah	217.00	251.00
	di luar rumah	16.00	-
2.	Pakaian (tahunan)	196.00	179.00
3.	Perumahan:	76.00	152.00
	sewa rumah	39.00	65.00
	bil air	9.00	14.00
	bil elektrik	14.00	21.00
	bil gas/bahan api	14.00	14.00
	bil telefon	-	37.00
4.	Pengangkutan:	96.00	84.00
	ansuran kereta/motosikal	46.00	31.00
	minyak kereta/motosikal	26.00	31.00
	tambang bas	16.00	6.00
	membaiki kenderaan	8.00	16.00
5.	Perubatan	16.00	15.00
6.	Simpanan	39.00	32.00

Bil.	Perbelanjaan bulanan	Sebelum (RM)	Selepas (RM)
7.	Pelajaran: tambang bas buku dan alat tulis	54.00 31.00 23.00	40.00 18.00 21.00
8.	Bahan bacaan	16.00	15.00
9.	Rekreasi	14.00	14.00
10.	Sumbangan kepad ibubapa	19.00	17.00
11.	Lain-lain	19.00	17.00
Jumlah		807.00	839.00

Jadual 1 menunjukkan purata perbelanjaan ke atas makanan dan perumahan merupakan yang tertinggi jika dibandingkan dengan item lain. Di dalam kajian ini, sub-item untuk makanan meliputi perbelanjaan makanan di rumah dan di luar rumah. Peningkatan jumlah perbelanjaan makanan adalah dari RM234 sebelum berpindah kepada RM251 selepas berpindah. Peningkatan kos makanan berkaitan dengan harga makanan yang mahal kerana kawasan perumahan ini berhampiran dengan pusat bandar Johor Bahru yang mempunyai kos sara hidup yang tinggi. Oleh itu, bagi mengatasi masalah tersebut maka keluarga tidak lagi membelanjakan wang makan di luar rumah dan ini dapat menjimatkan perbelanjaan untuk makanan. Perbelanjaan ke atas perumahan meliputi bayaran sewa rumah, bil air, bil elektrik, bil telefon dan bil gas/bahan api. Terdapat peningkatan sebanyak sekali ganda bagi sewa rumah iaitu daripada RM39 sebulan kepada RM65 sebulan selepas berpindah. Jumlah peningkatan sewa rumah adalah sebanyak 40.0% selepas berpindah. Perlu diberi perhatian bahawa 30% responden menyewa rumah ketika tinggal di kawasan setingan dan lainnya tidak berbuat demikian.

Hasil kajian juga menunjukkan terdapat peningkatan perbelanjaan bagi bayaran bil air (RM9 ke RM14), bil elektrik (RM14 ke RM21) dan bil telefon daripada tiada kepada RM37 sebulan. Peningkatan ini disebabkan hampir keseluruhan penduduk yang dipindahkan tidak mendapat kemudahan telefon semasa di kawasan setingan. Mereka

hanya mendapat bekalan elektrik dan seramai 33.4% mendapat bekalan air paip di kawasan setinggan. Perbelanjaan ke atas pengangkutan pula merangkumi ansuran kenderaan, minyak kereta/motosikal, tambang bas dan kos membaiki kenderaan di mana telah berkurang. Di dapati perbelanjaan pengangkutan sebelum berpindah sebanyak RM98 sebulan dan RM86 sebulan selepas berpindah. Penurunan ini berlaku kerana selepas berpindah jarak untuk pergi bekerja dan membeli-belah ke pusat bandar adalah lebih dekat. Mengenai aspek simpanan pula, keluarga terpaksa mengurangkan jumlah simpanan dari RM39 kepada RM32 kerana ia adalah salah satu cara bagi mengatasi perbelanjaan perumahan yang meningkat selepas berpindah ke rumah baru. Malahan keluarga juga terpaksa mengurangkan perbelanjaan untuk pendidikan anak-anak, pakaian, bahan bacaan dan sumbangan kepada ibubapa. Secara keseluruhannya, jumlah perbelanjaan keluarga telah meningkat sebanyak 4.0% iaitu daripada RM807 sebulan sebelum kepada RM839 selepas berpindah. Peningkatan ini disebabkan kadar peningkatan yang tinggi bagi perbelanjaan perumahan dan makanan. Walaupun pengurangan ke atas perbelanjaan lain seperti pakaian, pengangkutan, pendidikan, sumbangan kepada ibubapa, perubatan, rekreasi dan simpanan, keadaan ini tidak dapat mengatasi masalah peningkatan bagi perbelanjaan keluarga tersebut. Jika diteliti keadaan sebelum berpindah, jumlah pendapatan isirumah ialah RM709 dan jumlah perbelanjaan keluarga sebanyak RM707 manakala selepas berpindah pendapatan isirumah bertambah kepada RM804 dan jumlah perbelanjaan keluarga kepada RM839 sebulan. Ini menyebabkan responden terpaksa berhutang dengan saudara mara atau agensi kewangan bagi memenuhi keperluan-keperluan kewangan mereka. Ujian T menunjukkan perbezaan yang signifikan bagi jumlah perbelanjaan keluarga di antara sebelum dengan selepas berpindah ($T = 2.44$, $P < 0.001$). Ini menunjukkan terdapat perbezaan yang ketara dalam jumlah perbelanjaan keluarga sebelum dan selepas berpindah.

KEPUASAN PERUMAHAN DAN PERSEKITARAN

Di dalam kajian ini tahap kepuasan perumahan dan persekitaran telah diukur berdasarkan tahap kepuasan penghuni terhadap komponen unit rumah, kemudahan dan perkhidmatan awam yang disediakan serta persekitaran sosial seperti kesihatan keluarga, kejiranan, pendidikan anak,

pekerjaan pengangkutan dan kewangan keluarga. Skor kepuasan dikira dengan menggunakan skala tidak puashati yang mendapat 1 markah, tidak pasti mendapat 2 markah dan berpuashati mendapat 3 markah bagi item yang dikemukakan (Jadual 2). Terdapat 42 item kesemuanya dan skor kepuasan dikira bagi setiap komponen lalu kemudiannya dijumlahkan bagi mendapat perumahan kepuasan keseluruhannya. Jumlah skor ini kemudiannya boleh dikelaskan kepada tiga tahap iaitu tahap kepuasan perumahan rendah, sederhana dan tinggi (Jadual 3).

Bagi komponen unit rumah, jadual 2 menunjukkan responden tidak berpuashati dengan keluasan rumah (93.3%), bilangan bilik tidur dan keluasan ruang makan (95.0%), keluasan bilik tidur (76.7%) dan luar dapur (96.7%). Kepuasan rendah yang dialami terhadap ruang kerana rumah pangsa yang didiami bersaiz kecil jika dibandingkan dengan rumah setinggan yang dahulunya diduduki oleh responden. Dapur rumah kos rendah hanya boleh memuatkan dua orang pekerja sahaja. Ruang makan yang disediakan bersambung dengan ruang tamu yang digunakan untuk berbagai aktiviti lain seperti berihat, menonton TV, belajar dan berbual. Di samping itu, dua buah bilik tidur yang terdapat di rumah tersebut menimbulkan masalah kepada keluarga kerana bilangan ahli keluarga yang ramai iaitu purata seramai 6.3 orang. Jika dikira dari bilangan orang bagi setiap bilik iaitu bilangan penghuni dibahagikan dengan bilangan bilik tidur puratnya ialah 3.1 orang bagi setiap bilik. Ini bermakna 3 orang tidur dalam sebuah bilik. Lazimnya bilik tidur utama diperuntukkan kepada ibubapa, bilik tidur kedua untuk anak perempuan dan anak lelaki terpaksa tidur di ruang tamu. Kiraan markah bagi komponen unit rumah menunjukkan seramai 83.3% responden mendapat skor kepuasan yang rendah terhadap unit rumah kerana tidak dapat menjalankan berbagai aktiviti keluarga dengan sempurna akibat ketiadaan ruang tertentu untuk menampung kegunaan peribadi, pengurusan keluarga dan menerima tetamu.

JADUAL 2: TABURAN TAHAP KEPUASAN PERUMAHAN

Perkara	1		2		3	
Unit Rumah	N	%	N	%	N	%
Keluasan rumah	56	93.3	-	-	4	6.7
Bil. bilik tidur	57	95.0	-	-	3	5.0
Keluasan bilik tidur	46	76.7	-	-	14	23.3
Keluasan dapur	58	96.7	-	-	2	3.3
Keluasan ruang makan	57	95.0	1	1.7	2	3.3
Bahan binaan	-	-	-	-	60	100.0
Kesihatan Keluarga						
Kemudahan kesihatan	-	-	1	17	59	98.3
Ketenangan jiwa/hati	15	25.0	22	36.7	23	38.3
Kesihatan keluarga secara am	7	11.7	1	1.7	52	86.7
Sanitasi/kebersihan persekitaran	54	90.0	2	3.3	3	5.0
Kejiranan						
Hubungan kejiranan	19	31.7	-	-	41	68.3
Bantu membantu	18	30.0	1	17	41	68.3
Hubungan dengan jiran dari etnik lain	18	30.0	7	11.7	35	58.3
Gotong royong	19	31.7	-	-	41	68.3
Masalah jenayah seperti dadah, kecurian dan lain-lain	31	51.7	-	-	29	48.3
Hubungan Keluarga						
Kunjungan sanak saudara	13	21.7	-	-	47	78.3
Sanak saudara bermalam	56	93.3	-	-	4	6.7
Jamuan/kenduri	57	95.0	-	-	3	5.0
Saudara tinggal bersama	45	75.0	12	20.0	3	5.0

Perkara	1		2		3	
Unit Rumah	N	%	N	%	N	%
Pendidikan						
Harapan terhadap kejayaan anak	3	5.0	13	21.7	42	70.0
Jarak dari sekolah	2	3.3	-	-	53	88.3
Minat untuk belajar	26	43.3	25	41.7	4	6.7
Prestasi di sekolah	28	46.7	8	13.3	19	31.7
Pekerjaan						
Pekerjaan	4	6.7	9	15.0	47	78.3
Pendapatan	45	75.0	1	1.7	14	23.3
Keadaan kewangan	39	65.0	19	31.7	2	3.3
Hutang	38	63.3	22	36.7	-	-
Harga barang	59	98.3	-	-	1	1.7
Kerja mengembirakan	-	-	19	31.7	41	68.3
Ada cabaran	-	-	19	31.7	41	68.3
Tiada pilihan kasih	-	-	50	100.0	-	-
Ada peluang meningkat	4	6.7	55	91.7	1	1.7
Memberi makna	1	1.7	8	13.3	51	85.0
Kewangan						
Cukup untuk semua keperluan (ada simpan)	49	81.7	-	-	11	18.3
Cukup untuk semua keperluan (tiada simpan)	32	53.3	7	11.7	21	35.0
Cukup untuk semua keperluan (simpan dan barang mewah)	58	96.7	2	3.3	-	-
Pengangkutan						
Kos pengangkutan	-	-	-	-	60	100.0
Kekerapan jadual bas	-	-	-	-	60	100.0
Kemudahan membeli belah	1	17	-	-	59	98.3

n=60

Komponen kepuasan yang dibincangkan seterusnya adalah kesihatan keluarga. Hasil kajian menunjukkan responden berpuashati dengan kemudahan kesihatan (98.3%) dan kesihatan keluarga secara am (86.7%). Seramai 90.0% daripada responden tidak berpuashati dengan sanitasi atau kebersihan persekitaran rumah pangsa kerana terdapat sebahagian penghuni yang kurang memberi perhatian kepada penjagaan kebersihan kawasan rumah mereka. Kiraan markah komponen ini menunjukkan seramai 75.0% daripada responden mempunyai skor kepuasan yang sederhana terhadap kesihatan keluarga. Rumah pangsa ini mempunyai kemudahan pusat kesihatan yang terletak berhampiran dan jika berlaku kejadian kecemasan pula responden mempunyai kemudahan klinik swasta yang ada di tingkat bawah blok rumah pangsa tersebut. Dengan adanya kemudahan tersebut maka responden mempunyai kepuasan yang sederhana terhadap kesihatan keluarga mereka.

Komponen terhadap kejiiran merangkumi item seperti hubungan kejiiran, bantu membantu, hubungan dengan jiran dari etnik lain, gotong-royong dan masalah jenayah seperti dadah, kecurian dan lain-lain. Seramai 68.3% responden berpuashati dengan hubungan kejiiran, bantu-membantu dan gotong-royong kerana mudah mendapat kerjasama jika diadakan aktiviti kebajikan seperti gotong-royong untuk membersihkan kawasan persekitaran. Di samping itu terdapat juga 58.3% daripada responden berpuashati dengan hubungan dengan jiran etnik lain. Manakala seramai 51.7% responden tidak berpuashati dengan masalah jenayah seperti dadah dan kecurian kerana kerap terjadi kecurian di kawasan rumah pangsa itu. Jumlah markah seterusnya menunjukkan seramai 65.0% daripada responden mempunyai skor kepuasan yang tinggi terhadap kejiiran. Ini disebabkan responden mempunyai komitmen yang tinggi untuk mewujudkan masyarakat yang penyayang di antara penghuni di kawasan perumahan ini. Di samping itu responden dipindahkan secara serentak dan kebetulan tinggal berhampiran di antara satu sama lain dan mempunyai jiran yang hampir sama ketika di kawasan setingan dahulu.

Komponen kepuasan terhadap hubungan kekeluargaan merangkumi item seperti kunjungan sanak saudara, sanak saudara bermalam, jamuan/kenduri dan saudara tinggal bersama. Didapati responden hanya

berpuashati terhadap kunjungan sanak saudara (78.3%) ke rumah mereka dan merasa tidak puashati terhadap keadaan sanak saudara bermalam (93.3%), mengadakan jamuan/kenduri (95.0%) dan saudara tinggal bersama (75.0%) di rumah mereka. Ini adalah kerana responden tidak dapat menyediakan ruang tidur yang selesa kepada sanak saudara yang datang bermalam memandangkan bilangan bilik tidur yang tidak mencukupi dan ruang yang terhad untuk menjalankan aktiviti keluarga seperti mengadakan majlis kenduri atau jamuan.

Sementara itu, komponen kepuasan terhadap pendidikan anak meliputi sub-item seperti harapan terhadap kejayaan anak, jarak dari sekolah, ruang dan minat untuk belajar dan prestasi di sekolah. Didapati secara puratanya responden berpuashati dengan harapan terhadap kejayaan anak-anak di sekolah (70.0%) kerana semua ibubapa ingin melihat anak-anak mereka berjaya di dalam pelajaran. Seramai 88.3% responden berpuashati dengan jarak dari sekolah kerana sekolah rendah dan sekolah menengah terletak berhampiran dengan tempat mereka tinggal. Tetapi sebaliknya, terdapat 83.3% daripada responden tidak berpuashati dengan peruntukan ruang atau tempat untuk anak-anak belajar kerana rumah pangsa yang diduduki tiada ruang khas untuk anak-anak belajar. Seramai 43.3% responden tidak puas hati dengan peruntukan ruang untuk belajar yang mempengaruhi minat anak-anak untuk belajar serta menurunnya prestasi anak mereka di sekolah. Kiraan menunjukkan seramai 68.3% responden mempunyai skor kepuasan yang sederhana terhadap komponen pendidikan anak. Untuk menghadapi kesulitan ketiadaan ruang untuk belajar responden menggalakkan anak-anak pergi ke perpustakaan sekolah atau perpustakaan awam untuk mengulangkaji pelajaran. Di samping itu, terdapat juga 20.0% daripada responden mempunyai skor kepuasan yang rendah terhadap pendidikan anak kerana responden terpaksa menempatkan anak-anak belajar di ruang tamu yang seringkali mendatangkan gangguan terutama jika tetamu berkunjung ke rumah.

Seterusnya, komponen kepuasan terhadap kestabilan pekerjaan dan pendapatan meliputi item seperti pekerjaan, pendapatan, keadaan kewangan, hutang dan harga barang. Hasil dan analisis kajian mendapati 78.3% daripada responden berpuashati mengenai kestabilan pekerjaan mereka. Sebaliknya kebanyakan responden tidak berpuashati dengan

kestabilan pendapatan yang diperolehi (75.0%), keadaan kewangan (65.0%), hutang (63.3%) dan harga barang (98.3%). Ini disebabkan pendapatan yang diperolehi tidak mencukupi dan responden terpaksa berhutang dari agensi kewangan atau syarikat perniagaan bagi membeli barangan elektrik dan perabot rumah. Dari segi kecukupan kewangan keluarga didapati bahawa responden hanya mempunyai kemampuan untuk menyara keperluan asas kehidupan seperti makanan dan pakaian dan tidak mempunyai peluang untuk membeli barangan mewah secara tunai. Komponen ini telah dikira dan didapati seramai 63.3% responden mempunyai skor kepuasan yang rendah terhadap kestabilan pekerjaan dan pendapatan kerana responden cuba berusaha untuk menambahkan pendapatan dengan melakukan kerja lebih masa dan mencari pekerjaan sampingan yang boleh membantu perbelanjaan keluarga. Ini diikuti 31.7% daripada responden yang mempunyai skor kepuasan yang sederhana kerana beranggapan bahawa mereka tiada peluang untuk mencari pekerjaan lain yang lebih baik yang menawarkan pendapatan yang bersesuaian.

Kepuasan terhadap komponen kesesuaian pekerjaan merangkumi sub-item seperti kerja menggembirakan, ada cabaran, tiada pilih kasih, ada peluang meningkat dan kerja yang memberi makna. Hasil kajian menunjukkan bahawa responden berpuashati dengan kesesuaian pekerjaan bagi item kerja memberi makna (85.0%), kerja menggembirakan dan ada cabaran (68.3%) kepada pekerjaan responden. Di samping itu pula, ada juga responden yang tidak pasti terhadap aspek pilih kasih di dalam pekerjaan dan ada peluang meningkat (91.7%) kerana responden mendapati bahawa mereka hanya menjalankan tugas yang diberikan oleh pegawai atasan dan hanya bergantung kepada pegawai tersebut untuk menaikkan pangkat mereka. Skor kepuasan untuk komponen ini dikira dan didapati 95.0% responden mendapat skor kepuasan yang sederhana terhadap kesesuaian pekerjaan disebabkan responden berpendapat bahawa dengan taraf pendidikan yang rendah maka mereka tiada peluang untuk menyandang jawatan atau pekerjaan yang lebih baik. Diikuti dengan 5.0% daripada responden mempunyai skor kepuasan yang rendah kerana responden telah bosan dengan pekerjaan mereka memandangkan tiada peluang untuk mereka meningkat ke tahap yang lebih baik.

Sementara itu, kepuasan terhadap komponen kewangan keluarga meliputi item seperti kecukupan untuk semua keperluan (ada simpanan), kecukupan untuk semua keperluan (tiada simpanan) dan kecukupan untuk semua keperluan (simpanan dan barang mewah). Hasil kajian jelas menunjukkan peratusan yang tinggi di mana responden tidak berpuashati dengan perbelanjaan untuk semua item kerana pendapatan rendah hanya cukup untuk keperluan asas sahaja. Oleh itu, tahap kepuasan adalah rendah untuk komponen ini. Berkaitan dengan pengangkutan didapati kesemua responden berpuashati dengan kos pengangkutan dan kekerapan jadual bas kerana kawasan ini terletak berhampiran pusat bandar. Manakala 98.3% daripada responden berpuashati dengan kemudahan membeli-belah kerana kawasan rumah pangsa mempunyai kedai runcit yang memudahkan responden membeli keperluan harian yang selanjutnya menunjukkan responden mempunyai tahap kepuasan yang tinggi terhadap pengangkutan.

Skor kepuasan responden terhadap perumahan dan persekitaran keseluruhannya dikira dengan menjumlahkan kesemua skor kepuasan terhadap komponen unit rumah, kesihatan keluarga, kejiwaan, hubungan kekeluargaan, kesesuaian pekerjaan dan kestabilan pekerjaan dan pendapatan. Terdapat 42 item kesemuanya dan jumlah kiraan mata yang tertinggi yang mungkin diperolehi ialah 126 apabila responden sangat puas hati dengan kesemua aspek kepuasan yang disenaraikan. Sebaliknya, jika responden tidak puas hati, jumlah terendah ialah 52 markah. Sebagai rumusnya tahap kepuasan perumahan keseluruhan yang dicapai oleh responden adalah sederhana (Jadual 3). Seramai 68.3% daripada responden mendapat skor kepuasan sederhana sementara bakinya mencapai skor kepuasan rendah. Hasil kajian menunjukkan tiada seorang responden pun mencapai skor kepuasan yang tinggi.

JADUAL 3: TABURAN JUMLAH SKOR KEPUASAN TERHADAP PERUMAHAN DAN PERSEKITARAN

Skor Kepuasan	N	%
42-69 (rendah)	19	31.7
70-98 (sederhana)	41	68.3
99-126 (tinggi)	-	-
Jumlah	60	100.0

Seterusnya responden ditanya sama ada program pemindahan ini membebaskan atau tidak, seramai 29.3% responden mengatakan tidak dengan alasan bahawa sewa rumah murah dan kos pengangkutan yang rendah. Oleh sebab itu, perbelanjaan keluarga tidak menjadi masalah kepada mereka. Bagi responden yang mengatakan ianya sebagai satu bebanan adalah kerana perbelanjaan rumah tinggi (21.7%) dan terlalu banyak bayaran yang perlu dibuat (18.3%). Walau bagaimanapun alasan lain yang diberi oleh responden ialah tidak dapat meningkatkan pendapatan isirumah (15.0%) dan harga barang tinggi (10.0%). Hasil daripada kajian mendapati 75.0% daripada responden mempunyai rancangan untuk mengatasi masalah ekonomi mereka setelah berpindah. Di antara rancangan yang akan dan sedang dilakukan oleh responden ialah bekerja lebih masa, berjimat cermat dan melakukan kerja-kerja sampingan. Seterusnya analisis data mendapati bahawa 86.7% daripada responden tidak akan terus menetap di rumah tersebut dan merancang untuk berpindah ke tempat lain yang lebih baik dan selesa (30.0%). Contohnya ke kawasan perumahan kos rendah di Taman Perling dan Taman Johor Jaya. Namun begitu terdapat 20.0% daripada responden yang masih lagi dalam perancangan terutama bagi ketua isirumah yang masih muda serta mempunyai bilangan anak yang sedikit dan masih kecil lagi. Malahan ada seramai 13 orang (21.7%) responden yang tidak pasti kerana perpindahan mereka adalah berdasarkan pertukaran tempat kerja terutama bagi responden yang bekerja di dalam sektor kerajaan.

KESIMPULAN

Hasil kajian menunjukkan terdapat beberapa perubahan dalam aspek fizikal dan sosio-ekonomi keluarga yang terlibat di dalam program penempatan semula ini. Dari aspek pekerjaan tetap dan sampingan, didapati tiada perubahan sebelum dan selepas berpindah. Ini adalah kerana perpindahan tersebut berlaku di kawasan yang berdekatan. Oleh kerana pekerjaan tetap suami tidak banyak berubah maka pendapatannya juga tidak banyak berubah sebelum dan selepas berpindah. Secara keseluruhannya, jumlah perbelanjaan keluarga telah meningkat sebanyak 4.0% iaitu daripada RM807.00 sebelum kepada RM839.00 sebulan selepas berpindah. Peningkatan ini disebabkan kadar peningkatan yang tinggi bagi perbelanjaan perumahan dan makanan. Walaupun

pengurangan ke atas perbelanjaan lain seperti pakaian, pengangkutan, pendidikan, sumbangan kepada ibubapa, perubatan, rekreasi dan simpanan dilakukan tetapi masih tidak dapat mengatasi masalah peningkatan perbelanjaan keluarga. Hasil kajian jelas menunjukkan bahawa pemindahan atau penempatan semula setinggan telah memberi perubahan yang ketara kepada aspek perbelanjaan keluarga yang terlibat.

Mengenai kehidupan secara am terdapat 52.0% daripada responden mengatakan bahawa kehidupan sebelum dan selepas berpindah adalah sama dari aspek kestabilan pekerjaan dan pendapatan, kesesuaian pekerjaan, kesihatan keluarga, kejiranan dan pendidikan anak. Manakala bakinya berpendapat bahawa kehidupan sebelum berpindah adalah lebih baik dari aspek unit rumah dan hubungan kekeluargaan kerana rumah yang lebih selesa di kawasan setinggan dan saudara-mara kerap berkunjung serta bermalam di rumah responden. Namun begitu, di rumah pangsa saudara-mara tidak berpeluang untuk bermalam di rumah responden disebabkan saiz rumah pangsa yang sempit. Analisis kajian menunjukkan bahawa tidak semua aspek kehidupan selepas berpindah diberi nilai yang tinggi oleh responden. Didapati komponen pengangkutan dan kejiranan sahaja lebih baik selepas berpindah. Keadaan ini disebabkan kedudukan rumah pangsa yang berdekatan dengan pusat bandar yang mempunyai sistem pengangkutan yang baik dan cekap. Sementara itu isirumah ini dipindahkan secara berkumpulan dari kawasan setinggan dan mereka masih mempunyai jiran yang sama. Kebanyakan isirumah juga didapati mengalami kepuasan yang sederhana dan rendah terhadap perumahan dan persekitaran mereka. Tiada sebuah isirumah pun yang mengalami kepuasan yang tinggi.

Sebagai kesimpulannya, program petempatan semula setinggan seperti ini perlu meneliti apakah kesan perpindahan terhadap kualiti hidup isirumah yang terlibat. Ini kerana ianya melibatkan kumpulan yang kurang mampu dan program yang tidak dapat memenuhi kehendak apalagi merumitkan kehidupan perlu dielakkan oleh penggubal dasar. Seharusnya program seperti ini boleh memperbaiki semua aspek kehidupan seperti yang telah dikenalpasti kerana apa-apa projek pembangunan seharusnya perlu menitikberatkan kesan positifnya terhadap isirumah yang terlibat.

RUJUKAN

Dewan Bandaraya Kuala Lumpur 1988: *Pelan Struktur Kuala Lumpur*.

Edwards, I., 1995, "Social Policy and the City: A Reivew of Recent Policy Development and Literature". *Urban Studies*. Vol. 32, No. 4-5pp. 695-712.

Fong, C.A., 1984, *Urban Poverty in Malaysia: Profile in Four Metropolitan Centers*. A Monograf of Faculty of Economics and Administration. University of Malaya.

Kerajaan Malaysia, 1991, *Laporan Majlis Perundingan Ekonomi Negara*, Kuala Lumpur.

Kerajaan Malaysia, 1991, *Rancangan Malaysia Keenam*, Penerbitan Kerajaan, Kuala Lumpur

Nurizan, Y., 1991, "A Profile of Urban Poor in Malaysia", *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 21.2, pp. 212-221.

Rakodi, C., 1995, "Poverty Lines or Households Strategies?" *Habitat International*, Vol 19. No. 4, pp. 407-426.

Smith, D.D., 1995, "Third World Cities: Sustainable Urban Development", *J. Urban Studies*, Vol. 32, No. 4-5, pp 659-677.

Sulong, M., 1984; *Perumahan Awam Kos Rendah di Terengganu*, Fakulti Sains Kemasyarakatan dan Kemanusiaan, Bangi, Universiti Kebangsaan Malaysia.